

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ

«Затверджую»

Проректор

з науково-методичної

та навчальної роботи

О.Б. Жильцов

2014 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ ІСТОРІЇ

Напрямок підготовки 6.020301 «Філософія»

Інститут суспільства

2014-2015 навчальний рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Інститут суспільства

Кафедра філософії

“ЗАТВЕРДЖЕНО”

“ПОГОДЖЕНО”

Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи
_____ О.Б. Жильцов

Вченою радою
Інституту суспільства
протокол № __ від _____ 2013 р.
Учений секретар _____

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

“Філософія історії”

галузь знань 0203 «Гуманітарні науки»,
напрямок підготовки 6.020301 «Філософія»,
спеціалізація «Етика та естетика» та «Релігієзнавство»,
освітньо-кваліфікаційний рівень “бакалавр”
за вимогами кредитно-модульної системи

“УХВАЛЕНО”

на засіданні кафедри філософії
протокол № __ від _____ 2014
р.
завідувач кафедри _____ О.С.
Александрова

Укладач – професор Тур М.Г.

Філософія історії: Робоча навчальна програма за вимогами кредитно-модульної системи організації навчального процесу за напрям підготовки 6.020301 «Філософія». – К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2014. – 29 с.

Робоча навчальна програма з дисципліни “Філософія історії” містить пояснювальну записку, структуру програми навчальної дисципліни, опис предмету навчального курсу, тематичний план, програмний матеріал до вивчення курсу, навчально-методичну карту дисципліни, теми та рекомендовану літературу до практичних занять, програмний матеріал для самостійної роботи студентів, орієнтований перелік тематики ІНДЗ студентів, опис системи поточного та підсумкового контролю знань, методичне забезпечення, перелік питань для самоконтролю, список рекомендованої літератури.

Для студентів денної форми навчання Київського університету імені Бориса Грінченка, що навчаються за спеціальністю філософія.

ЗМІСТ

	Зміст	3
I	Опис навчальної дисципліни	4
II	Анотація навчального курсу	5
III	Інформаційний обсяг навчальної дисципліни	6
IV	Структура програми навчальної дисципліни	9
V	Самостійна робота студентів	19
VI	Індивідуальне навчально-дослідне завдання	21
VII	Система поточного та підсумкового контролю знань	22
VIII	Методичне забезпечення навчального курсу	23
IX	Перелік питань для самоконтролю	24
X	Список рекомендованої літератури	25

І. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Курс: підготовка бакалаврів	Напрям, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних ECTS: 3 кредити Змістові модулі:	Філософія освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Нормативна Рік підготовки: 3 Семестр: 5
Види занять: 1: аудиторна робота 2: індивідуальні заняття (консультації) 3: самостійна робота 4: індивідуальне навчально- дослідне завдання		Загальна кількість годин: 108 год. Аудиторні заняття – 48 год. З них: Лекції – 22 год. Практичні – 20 год. Індивідуальна робота – 6 год. Модульний контроль – 6 год. Самостійна робота – 54 год. Вид підсумкового контролю ПМК
Зміст навчального матеріалу структурований по 3-х змістових модулях Модуль 1 Модуль 2 Модуль 3		Вид контролю: залік, оцінка за шкалою ECTS та в національній системі оцінювання

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить для денної форми навчання – $48/60 = 8/10$

II. АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Навчальна дисципліна “Філософія історії” належить до нормативних дисциплін за напрямом «Філософія» бакалаврської підготовки.

Предметом Філософії історії як науки є реальний історичний процес як цілісне й водночас розгалужене утворення (історіософія), природа і форми історичного пізнання (формальна філософія історії), особливості, ланки та рівні використання історичних знань (методологія історичного пізнання).

Міждисциплінарні зв'язки. Вивчення Філософії історії безпосередньо пов'язане із знанням інших філософських дисциплін: філософська пропедевтика, історія філософії, а також таких соціально-гуманітарних дисциплін як історія, соціологія, правознавство та економіка.

2.1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Основною метою вивчення Філософії історії є ознайомлення студентів з об'єктом та предметом філософії історії, категоріальним апаратом та основними філософськими підходами дослідження історичного процесу.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Філософія історії» є: формування у студентів цілісного системного уявлення про теоретичні засади філософії історії, про сутність історичного, спрямованість історичного процесу, його рушійні сили, про суб'єкт та смисл історії.

2.2. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- предмет філософії історії, що диференціюється в своїх іпостасях: онтологічну, рефлексивну (критичну) та методологічну складову;
- сутність історичної свідомості та основні етапи її становлення та еволюції: класичну, некласичну та постнекласичну;
- основні парадигмальні моделі спрямованості матеріальної історії: лінійної, циклічної, коловоротної;
- основні гносеологічні концепції філософії історії: формаційну, цивілізаційну, тоталогічну;
- проблематику суб'єкта історії та рушійних сил її;
- основні підходи щодо розуміння єдності та багатоманітності історії та її смислу;
- праці провідних дослідників філософії історії XIX- XX ст

вміти:

- здійснювати аналіз філософсько-історичних текстів в контексті їх співвіднесення відповідно з онтологічною, гносеологічною (рефлексивною) та методологічною проблематикою;
- застосовувати набуті знання з філософії історії (категоріальний апарат, принципи та методи) для аналізу соціально-політичних реалій сьогодення;
- вільно орієнтуватись в теоретичних джерелах з філософії історії, її парадигмах та підходах;
- самостійно розробляти основні проблеми та питання філософії історії, спираючись на теоретичні першоджерела у тому числі й для підготовки власних лекцій.

III. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ I. Предмет філософії історії, її основні принципи та підходи

Тема 1. Філософія історії, її сутність, головні методологічні принципи та підходи

Діахронічний (лінійний) та синхронний (структурний) погляд на філософію історії. Головні школи філософії історії (німецька, французька, російська, англійська). Російські сили і механізми історичних процесів. Ідея долі в історії. Детермінізм. Структура історичного часу. Натуралістичний історизм античності. Провіденціально-есхатологічне тлумачення суспільного розвитку в християнській теології. Субстанціоналізація історичного в Новий час. Мета і смисл історії. Місце людини в історії.

Тема 2. Головні етапи розвитку філософії історії

Філософія історії як універсальна історія людства, побудована на певних засадах. (Гегель, Тойнбі.) Філософія історії як теорія суспільства в цілому (К. Маркс). Філософія історії як сукупність досліджень, спрямованих на виявлення специфічних особливостей соціального.

Проблема цінності історії.

Філософія історії як теорія історичного знання та пізнання (Дільтей, Ріккерт, Кроче, Коллінгвуд). Філософія історії та історична наука. Філософія історії та соціальна філософія. Філософія історії та соціологія.

Еволюція історичної свідомості: міф (теогонії, космогонії), бачення історії пророками.

«Природний історизм» античної філософії. Давньогрецька історіографія: від реєстрації подій до науки історії (Геродот та Фукудід).

Еліністичний період у формуванні історичної свідомості. Ідея світу як єдиного історичного цілого у стоїків. Ідея ойкуменічної історії. Полібій та Сима Цян: розширення розуміння області історії. Циклічні моделі історії. Особливості сприйняття історичного часу.

Християнська інтерпретація історії як певного роду цілісності. Проблема спрямованості історії у Августина. Проблема свободи волі та самодіяльне людське начало в історії (Фома Аквінський).

Середньовічні хроністи. Людина як мета історії у філософії гуманістів.

Філософія історії Дж. Віко як перший досвід цілісного розуміння еволюції людського суспільства.

Субстанціалістські концепції історії у західноєвропейській філософії історії Нового часу.

Розробка філософії історії як теорії історичного прогресу (І.Г. Гердер, Кондорсе).

Філософсько-історичні ідеї представників німецької класичної філософії (І.Кант, Й.Фіхте, Й.Шеллінг, Г.Гегель).

Філософія історії як засіб обґрунтування радикальної соціальної дії (К.Маркс). Історичний матеріалізм як філософія історії. Догматизація марксизму в російській революційній течії. Телеологізм у розумінні історичного розвитку. Редукція всесвітності до абстрактної всезагальності. Ставка на універсальні закони історії: позитивістське піднесення історії до рангу науки (О.Конт, Г.Спенсер).

Особливості історичного методу Й.Дройзера.

Витоки та етапи формування історичної свідомості української нації. Ідейний вплив західно-європейської філософії раціоналізму на формування історичної думки в Україні. Українська історіографія XVIII – початок XX ст.: від літописної до наукової історії. Українська філософсько-історична думка другої половини XIX ст.: народницька течія історичних досліджень (М.Костомаров, М.Драгоманов). Романтично-позитивістська візія історичних розвідок М.Грушевського. Націософія: витоки, теоретичне обґрунтування, сучасність.

Тема 3. Критична філософія історії: проблеми та течії

Передумови формування критичної філософії історії. Основні течії критичної філософії історії. Проблеми критичної філософії історії. Раціоналізація феномену історизму та поліваріантність його значень. Реймон Арон про завдання критичної філософії.

Аналітична філософія історії Артура Данто.

Гносеологічний течія критичної філософії історії (В.Дільтей, Г.Зіммель, Р.Коллінгвуд, Р.Арон). Ідея історії як «історії думки» Р.Дж. Колінгвуда. Метод розуміння історії та проблема критерію істини історичного знання.

Логіко-методологічні інтенції критичної філософії історії (В.Віндельбандт, Г.Ріккерт).

Трансформація онтологічного вектору історичного розвитку в *неоісторизмі* М.Гайдеггера. Поняттєвий інструментарій онтологізації історичного: *темпоральність*, Dasein (тут-буття).

Концептуальна критика «принципу історизму» К.Поппером: здобутки та недоліки.

Тлумачення історії як поглиблення процесу комунікації (К. Ясперс).

МОДУЛЬ II. Проблема спрямованості та поступу історії

Тема 4. Субстанціалізація історичного: універсалістські концепції лінейного розвитку історії

Лінейне бачення історичного розвитку.

Проблема початку історії та її кінця в християнській історіософії. Пошуки єдиної субстанції, що розкривається в часі. Ідея природнього закону, що спрямовує історичні діяння людей (Т. Гоббс, Дж. Локк та ін.).

Ідея поступу в історії. Проблема критеріїв поступу, визнання супуречливого характеру прогресу. Ідея поступу в Просвітництві.

Гегелівська концепція спрямованості історії, телеологізм та фіналізм. Історія як розгортання світового духу у філософії історії Г.Гегеля.

Соціальні утопії про майбутнє досконале суспільство. Марксистська концепція прогресу. Формацийна модель всесвітньої історії. Еволюціонізм XIX ст. про спрямованість соціальних змін та їх необхідність. Криза прогресистської ідеології. Ноеволюцістські ідеї про універсальний вимір історії.

Відмова від активістських претензій людини на пертворення світу на раціональних засадах у посткласичній філософії. Ідеї конвергенції та їх обґрунтування на засадах "технологічного детермінізму" (Р.Арон, Д. Белл, Д.Гелбрайт та ін.). Питання про "кінець історії" в новітній філософії історії (Ф.Фукуяма). Філософські обґрунтування ідеї єдності історії та її еволюція.

Тема 5. Культурно-цивілізаційна модель історичного розвитку

Заперечення єдності історії. Еволюція ідеї циклізму історії в античності, середньовіччі та сучасній філософії. Поняття цивілізації у філософсько-історичному мисленні.

Вчення М.Данилеського про культурно історичні типи. Конститутивні закони культурно-історичних типів. Головні фази існування культурно-історичного типу. Класифікація культурно-історичних типів. Евристичний потенціал мультицивілізаційного підходу Данилеського.

Нелінійність та морфологія історії О.Шпенглера. Критика євро центризму у праці «Присмерк Європи» ідеєю рівноцінності всіх культур. Гомологічні фази розвитку культур. Цивілізація – як закріплення культури. Класифікація 8 культур за рівнем зрілості. Щаблі розвитку культур та їх специфічні риси.

Теорія локальних цивілізацій А.Тойнбі. Цивілізація як атом історичного аналізу істориком. Головні критерії вивчення цивілізацій. Життєві цикли цивілізації. Періодизація історії в цивілізаційному вимірі.

Вчення про культурно-історичні суперсистеми П.Сорокіна. Подолання данилевсько-шпенглерівської стадійності в розвитку культур-цивілізацій. Три еволюційні фази

культурного циклу: іденціальна, ідеалістична, чуттєво-світська. Закон соціокультурної динаміки. Світогляд як головний критерій класифікації соціокультурних суперсистем.

Вчення С.Гантінгтона про «зіткнення цивілізацій».

Ідея коливальних циклів в історії. Великі цикли історії М.Кондарат'єва. Пасионарна концепція М.Гумільова.

Тема 6. Коваріантні (співзмінні) моделі всесвітньої історії

Проблема єдності та багатоманітності історичного розвитку у сучасній філософії історії. Комплементарність формаційного і цивілізаційного підходів до розуміння історії.

Концепт «осьового часу» К.Ясперса та його методологічний потенціал. Зміст періоду осьового часу.

Осьовий час і проблема єдності всесвітньої історії. Перспектива другого «осьового часу» в історії. Осьовий час і трансценденція.

Людська історія як ланка космічної еволюції (В.Вернадський, П.Т. де Шарден).

Утопія як метапаттерн «світлого майбутнього». Методологічний потенціал утопії в філософсько-історичному мисленні. Утопія і суспільно-історична практика.

Людина в історії як центральна проблема "Нової історичної науки" (Школа "Анналів"). Погляд на проблеми історичного пізнання.

Тема 7. Постметафізичні та постмодерністські проєкції історії

Постнекласична перспектива сучасної філософії історії. Монадологічна інтерпретація історії (І.Бойченко). Тоталогічна концепція історії (В.Кизима).

Формування постметафізичного мислення(?). Неомарксистське бачення суспільно-історичного процесу (Франкфуртська школа: Хоркхаймер і Адорно) як послідовної зміни форм "*саморуїнування просвітництва*". Фази історичного процесу в контексті комунікативної теорії Ю.Габермаса.

Технократичні моделі історії та соціального майбутнього. Уточнення О.Шпенглером свого бачення історії через призму феномену «техніка»: ідея прискорення історичного розвитку. Теоретики "постісторії" (Л. Мамфорд, А. Гелен, Ж.Бодріяр та ін.).

Методологічні засади постмодернізму як культури філософування. Постмодерністська критика історичистської раціональності. «Генеалогія історії» М.Фуко. «Ризома» як метапаттерн історії (Дельоз і Гваттарі). Постановка питання про історію як багатовимірний простір можливих соціокультурних змін.

МОДУЛЬ III. Проблема суб'єкта історії, її чинників та спрямованості

Тема 8. Людина й історія: проблема необхідності та свободи в історії

Світоглядні уявлення про долю і можливість вибору спрямування життєдіяльності людини в античному суспільстві. Постановка питання про свободу волі в християнській історіософії (Ф. Аквінський). Філософія Відродження: нове бачення місця та ролі людини, її можливостей у визначенні своєї долі.

Пошук у філософії Нового часу нових підстав історичного самопокладання. Ідея народу як активно діючої та вищої моральної сили в історичних діяннях. Просвітництво: людина як дійсна основа історії, її міра та предмет. Від онтології субстанції - до онтології суб'єкта в німецькому ідеалізмі XVIII – початку XIX ст. Постановка питання про соціально-історичний суб'єкт як рушійну силу історії в марксизмі.

Заперечення світобудівничої місії суб'єкта як сенсу та призначення людського життя у філософії XX ст. (філософія життя, феноменологія, екзистенціалізм). Проблема атомізації суспільства та повстання мас як проблема історії XX ст. (Х.Ортега-І-Гассет, Г.Арендт та ін.).

Зростання ролі індивідуальної відповідальності людини перед історією. Необхідність формування нового типу соціально-історичного суб'єкта в умовах загрози людському існуванню з боку екологічної катастрофи та глобальних проблем сучасності.

Тема 9. Проблема смислу історії

Смисл історії як філософсько-світоглядна проблема. Смысловая завершеність моделі історії у християнській історіософії. Класика та сучасність: два підходи до смислу історії. М.Бердяєв: прорив історії в понадісторію. «Витоки» та «мета» історії в релігійному екзистенціалізмі. К.Ясперс про єдність людства та смисл історії. Трагічна постава історії (М. Гайдеггер). Неопротестантизм про «драму історії» (П.Тілліх). Сучасний неотоїзм про кінцеву мету людського суспільства (Ж. Марітен, К. Раннер). Проблема співвідношення добра та зла в історії. Сущє та належне. Соціальна доцільність проти ідеалу вільного розвитку індивіда. Цінності історії та цінності людського існування. Ідея всезагального блага. Проблема свободи історичного вибору та історичної відповідальності.

IV. СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ з/п	Назва модулю та теми занять	Кількість годин, відведених на:				
		Всього	Лекції	Практ	СРС	ІР
I.	Модуль I. Предмет, основні принципи та підходи та етапи розвитку філософії історії					
	Тема 1. Філософія історії, її сутність головні методологічні принципи та підходи	11	4	2	5	
		20	4	4	12	
	Тема 2. Головні етапи розвитку філософії історії	11	2	2	7	
	Тема 3. Проблеми критичної філософії історії					2/2
	Модульна контрольна робота	46	10	8	24	2/2
	Разом					
II.	Модуль II. Проблема спрямованості та поступу історії					
	Тема 4. Субстанціалізація історичного: універсалістські концепції лінейного розвитку історії	11	2	2	5	
	Тема 5. Культурно-цивілізаційна модель історичного розвитку	10	2	2	5	
	Тема 6. Коваріантні моделі всесвітньої історії	4	2	2	5	
	Тема 7. Постметафізичні та постмодерністські проєкції історії	11	2	2	5	2/2
	Модульна контрольна робота	40	8	8	20	2/2
	Разом					

III.	Модуль III. Проблема суб'єкта, рушійних сил та смислу історії				
	Тема 8. Людина й історія: проблема необхідності та свободи в історії	11	2	2	5
	Тема 9. Проблема смислу історії	9	2	2	5
	Модульна контрольна робота				2/2
	Разом	24	4	4	10
Разом:		108	22	20	54
					6/6

4.2. Тематика лекційних занять

№ з/п	Назва теми лекції	Год
Модуль I.		
1.	Лекція № 1. Філософія історії: сутність, завдання та функції 1. Поняття «історичність» та «історична свідомість» 2. Особливості міфологічного, релігійного та наукового осягнення історії 3. Філософія історії: передумови виникнення та становлення 4. Характеристика навчального курсу: структура, теоретичні джерела, завдання	2
2.	Лекція № 2. Предмет філософії історії, її головні методологічні принципи та підходи 1. Об'єкт і предмет філософії історії 2. Визначні підходи та парадигми філософії історії 3. Головні іпостасі предмету філософії історії 4. Дисциплінарні межі філософії історії	2
3.	Лекція № 3. Формування класичної філософії історії на межі Середньовіччя до Нового часу 1. «Природний історизм» античної філософії: історіографія 2. Коловоротне спрямування розвитку історичного часу 3. Християнська теологія історії: ідея історичного прогресу 4. Ідея «Нової науки» Дж.Віко	2
4	Лекція №4 . Раціоналізація історичної свідомості в Новочасній філософії 1. Субстанціалізація історичного у філософії Нового часу 2. Філософсько-історичний прогресизм а) французьких просвітників; б) німецької класичної філософії; 3. Марксистська філософія історії: перехідна ланка до некласичної філософії історії	2
5	Лекція № 5. Критична філософія історії 1. Передумови появи критичної філософії історії та її предметний горизонт 2. Головні течії критичної філософії історії 3. Ідея історії як «історії думки» Р.Дж. Колінгвуда 4. Онтологізація історичного у фундаментальній онтології М.Гайдеггера 5. Критика методології історизму К. Поппером	2

Модуль II. Проблема спрямованості та поступу історії		
6.	Лекція № 6. Проблема єдності людства та світової історії 1. Еволюціоністський підхід до історичного процесу 2. Людська історія як ланка космічної еволюції 3. Концепція «осьового часу» в філософії історії К.Ясперса 4. Вчення С.Гантінгтона про «зіткнення цивілізацій»	2
7.	Лекція № 7. Культурно-цивілізаційні моделі історії 1. Вчення М.Я. Данилевського про культурно-історичні типи 2. Морфологія історії Освальда Шпенглера 3. Цивілізаційна концепція історії Арнольда Дж.Тойбі 4. Історіософія П.Сорокіна. Вчення про культурні цикли	2
8.	Лекція № 8. Коваріантні моделі всесвітньої історії 1. Специфіка постнекласичний підходу до досягнення історичного процесу 2. Монадологічне розуміння історії 3. Тоталогічний підхід постнекласичної філософії історії 4. Визначні ідеї «Нової історичної науки» (Школа «Анналів») 5. Спроби поєднання цивілізаційного і формаційного підходів до історії	2
9.	Лекція № 9. Постмодерністські інтерпретації історії 1. Постмодернізм як стиль мислення та метапатерн історії 2. Постмодерністська критика історичного розуму 3. Проблема «кінця історії» 4. «Кінець історії» як «постісторія»	2
Модуль III. Проблема суб'єкта, рушійних сил та смислу історії		
10.	Лекція № 10. Проблема суб'єкта історії 1. Головні підходи у філософії історії щодо визначення чинників та рушійних сил історичного процесу 2. Феномени «волі» та «долі» у філософії історії 3. Народні маси на кону історії: «бунт мас», вождизм та тоталітаризм 4. Проекція історії в контексті метапатернів індивідуальне / колективне	2
11.	Лекція № 11. Проблема смислу історії 1. Смислу історії в парадигмальному протистоянні 2. Трагічна постава історії М.Гайдеггера 3. Есхатологічне тлумачення історії М.Бердяєвим 4. Неотомістська концепція сенсу історії 5. К. Ясперс про сутність людства та смисл історії	2
Разом		22

4.3. Теми та плани семінарських занять

Тема 1. Філософія історії: об'єкт, предмет та завдання філософії історії (2 год.)

1. Феномен історичного та його формування в у міфологічній, релігійній та науковому світоглядах
2. Об'єкт і предмет (предметні іпостасі) філософії історії як навчальної дисципліни
3. Основні різновиди філософії історії (субстантивна та аналітична філософія історії (А.Данто))
4. Дисциплінарні межі філософії історії

5. Значення філософії історії для розвитку сучасного гуманітарного знання

Література

1. Бердяев Н. Смысл истории. М. 1990. С.4-17.
2. Бойченко І.В. Філософія історії. - К.: Знання, 2000. – Розділ І.
3. Бродель Ф. История и общественные науки. Историческая деятельность // Философия и методология истории. - М., 1977.
4. Гегель Г. В. Ф. Лекции по философии истории. - С.-Пб: 1993. - С.5-57, 57-158.
5. Данто, Артур. Аналитическая философия истории. - Идея-пресс: Москва, 2002. - Гл.І.
6. Козеллек Р. Минуле Майбутнє. – К.: Дух і літера, 2005. - С. 44-74.
7. Колінгвуд Р. Дж. Ідея історії. - К., 1996. - С. 54-64; 529-534.
8. Поппер К. Ниццета историцизма. - М., 1993.
9. Тойнбі Дж. Дослідження історії. У 2-х тт. - К.: Основи, 1995. - С.14-24; 55-58.
10. Трельч Э. Историзм и его проблемы. - М.: Юрист, 1994. - С.10-87.
11. Философия истории. Антология. М., 1995. - С.3-19.
12. Франк С. Л. Духовные основы общества. - М. 1992. С. 25-36.
13. Ясперс К. Смысл и назначение истории. - М., 1991. - С.29-62.
14. Яшук Т.І. Філософія історії. Курс лекцій. - К.: Либідь, 2004. - С.7-52.

Тема 2. Головні парадигми, принципи та підходи філософії історії (2 год.)

1. Поняттєво-категоріальний обрій філософії історії
2. Визначні методологічні принципи та підходи філософії історії
3. Трансформація предмету філософії історії в контексті її парадигмальних моделей:
 - а) зміст та методологічні принципи класичної філософії історії;
 - б) зміст та методологічні принципи некласичної філософії історії;
 - в) складність, невизначеність, багатоваріантність, стохастичність як визначні методологічні концепти постнекласичної філософії історії

Література

1. Бойченко І.В. Філософія історії. - К.: Знання, 2000. – Підрозділи 2.3; 3.1; 4.1; 5.1.
2. Ильин В. В. Философия истории. - М.: Изд-во МГУ, 2003. – Підрозділ 1.3.
3. Кимелев Ю.А. Філософія історії. Системно-історичний нарис // Философия истории. Антология. - М., 1995. - С. 3-18.
4. Философия истории: Учеб. Пособие / Под ред. проф. А.С. Панарина. - М.: Гардарики, 1999. – Р. III.

Тема 3. Розвиток історичної свідомості в Античному світі та в епоху Середньовіччя (2 год.)

1. Формування «природного історизму» в античної філософії: греко-римська історіографія
2. Провіденціалізм і есхатологія християнської теології історії
3. Формування тріадної концепції історичного процесу Йохима Флорського
4. Циклічні моделі історичного часу в епоху Відродження. Ідея «Нової науки» Дж.Віко

Література

1. Августин О Граде Божиим // Философия истории. Антология. - М., 1995.

2. Бойченко І.В. Філософія історії. - К.: Знання, 2000. – Розділ II.
3. Вико Дж. Основания новой науки об общей природе наций. - М.-К., 1994. - С. 5-28, 39-122.
4. Гегель Г. В. Ф. Лекции по философии истории. – С Пб., 1993. – С.5-57.
5. Ящук Т.І. Філософія історії. Курс лекцій. - К.: Либідь, 2004. - С.54-107.

Тема 4. Формування філософії історії в Новий час (2 год.)

1. Філософія історії в епоху Просвітництва
2. Філософія історії Гегеля
3. Позитивістські спроби звести історію в ранг науки
4. Історичний матеріалізм марксизму

Література

5. Бойченко І.В. Філософія історії. - К.: Знання, 2000. – Підрозділи 3.3 – 3.5.
6. Гегель Г. В. Ф. Лекции по философии истории. – С Пб., 1993. – 57-125.
7. Гердер И. Г. Идеи к философии истории человечества. М., 1977.
8. Кант И. Идея всеобщей истории во всемирно-гражданском плане //Соч. в 6 тт. - М., 1966. - Т.6.
9. Колінгвуд Р. Дж. Идея історії. - К., 1996. – С. 67-197.
10. Конт О. Основные законы социальной динамики, или Общая теория естественного прогресса человечества // Философия истории. Антология. - М., 1995. - С. 116-131.
11. Маркс К., Енгельс Ф. Німецька ідеологія. Гл.1 // Твори. 2-е вид. - Т.3.
12. Маркс К. К критике политической экономии. Предисловие // Философия истории. Антология. - М., 1995. - С. 111-115.
13. Ящук Т.І. Філософія історії. Курс лекцій. - К.: Либідь, 2004. - С.108-145.

Тема 5. Критична філософія історії (2 год.)

1. Передумови появи критичної філософії історії та її предметний горизонт
2. Гносеологічна течія критичної філософії історії
3. Логіко-методологічні інтенції критичної філософії історії
4. Идея історії як «історія думки» Р.Дж. Колінгвуда
5. Онтологізація історичного у фундаментальній онтології М.Гайдеггера
6. Критика методології історизму К. Поппером
7. Постмодерністські інтенції критики класичної філософії історії
8. Особливості сучасного історичного дискурсу: Генеалогія історії М.Фуко. „Метаісторія" Х. Уайта. "

Література

1. Бойченко І.В. Філософія історії. - К.: Знання, 2000. – Підрозділи 4.2.
2. Бродель Ф. История и общественные науки. Историческая длительность //Философия и методология истории / Под ред. И.С. Кона. - РИО БГК им. И.А. Бодуэна де Куртенэ, 2000. - С. 115-142.
3. Дильтей В. Введение в науки о духе //Дильтей В. Собрание сочинений в 6 тт. / Под ред. А.В. Михайлова и Н.С. Плотникова. - Т. 1: М.: Дом интеллектуальной книги, 2000. - С. 279-290.
4. Колінгвуд Р. Дж. Идея історії. - К., 1996. - С.199-277.
5. Ницше Ф. О пользе и вреде истории для жизни // Ницше Ф. Соч. в 2-х тт. - М., 1990. - Т. 1.
6. Поппер К. Злиденність історизму / Пер. з анг. - К.: Абрис, 1993.

7. Реймон Арон. Избранное: Введение в философию истории: Пер. А 84 с фр. — М.: ПЕР СЭ; СПб.: Университетская книга, 2000. - С.10 - 42.
8. Философия истории. Антология. - М., 1995. - С. 158-231.
9. Фуко М. Ницше, генеалогия, история //Философия эпохи постмодерна: Сборник переводов и рефератов. — Минск, 1996. — 82 с.
10. Тойнбі Дж.. Дослідження історії. К., 1995, т.2, с.323-374.
11. Уайт Х. Метаистория: Историческое воображение в Европе XIX века. — Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2002. —528 с.
12. Хайдеггер М. Исследовательская работа В. Дильтея и борьба за историческое мировоззрение в наши дни // Вопросы философии. — 1995. - №11. С. 119-145.
13. Хайдеггер М. Бытие и время. - М. 1997. - Гл. V.
14. Шпенглер О. Закат Европы. - М., 1993. - Сс. 128-188.
15. Ясперс К.. Смысл и назначение истории. - М., 1991. - С. 7-25.
16. Ящук Т.І. Філософія історії. Курс лекцій. - К.: Либідь, 2004. - С.146-258.

Тема 6. Розвиток філософсько-історичної думки на українських теренах (2 год.)

1. Витоки історичної думки в Україні: Відродження – Реформація – Просвітництво
2. Вплив філософсько-історичних ідей німецької класичної філософії (Канта, Фіхте, Шеллінга, Гегеля) на формування філософії історії в Україні
3. Позитивістська традиція в українській історіографії
4. Вплив марксизму на формування історичної свідомості українських дослідників
5. «Українська ідея»: витоки, теоретичне обґрунтування, сучасність

Література

1. Багрянний І. Національна ідея та націоналізм // Сучасність. - 1992. - № 4.
2. Грушевський М. М. Звичайна схема "руської" історії і справа раціонального укладу історії східного слов'янства // Статті по славяноведенню. Вип. I / С.- Петербург, 1904. - С. 298-304. (<http://Ukrainarus>)
3. Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? // Вітчизна. —1990. - № 5. - С. 101-130; № 6. - С. 128-143; № 7. - С. 87-108; № 8. - С. 89-98.
4. Дзюба І. Чи усвідомлюємо національну культуру як цілісність? // Наука і культура. Україна: Щорічник. — 1988. —Вип. 22. - С. 309-325.
5. Донцов Д. Націоналізм. — 3-тє вид. — Лондон: Укр. Вид. спілка, 1966. — 364с.
6. Драгоманов М.П. Два учителі //Драгоманов М.П.Вибране. - К., 1991. - С.601-602.
7. Драгоманов М.П. Положення й задача науки древней истории // Драгоманов М.П. Вибране. - К., 1991. - С.76 - 81.
8. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст.К., Основи, 1993.
9. Костомаров М. І. Книги Буття Українського Народу // Кирило-Мефодіївське товариство: У 3 т. / АН УРСР. Археогр. ко-міс. та ін. - К.: Наук, думка, 1990. - Т. 1. - С. 250-258.
10. Куліш П. Зазивний лист до української інтелігенції // Україна. - 1990. - № 31.
11. Лисяк-Рудницький І. Формування українського народу і нації. Історичні есеї. Т.1. - К., 1994. - С.25-26.
12. Лисяк-Рудницький, Іван. Проблеми термінології та періодизації української історії. Історичні есеї. Т.1. - К., 1994. — С. 43-46.
13. Франко І. Мойсей: Передмова // Збір. творів: У 50 т. — К.: Наук, думка. - Т. 5. - С. 201-211.
14. Франко І. І. Інтернаціоналізм і націоналізм у сучасних літературах // Там само. - С. 33-44.

15. Франко І. Поляки і русини // Там само. - С. 317-330.
16. Хвильовий М. Думки проти течії // Твори: У 2 т. - К.: Дніпро, 1991. -Т. 2. - С. 444.
17. Чижевський Д.. Нариси з історії філософії на Україні. - К., 1992. Розділи VI, VIII.
18. Ящук Т.І. Філософія історії. Курс лекцій. К. Либідь, 2004. С.207-258.

Тема7. Проблеми єдності та багатоманітності історії (2 год.)

1. Єдність та багатоманітність історії як філософсько-історична проблема
2. Еволюція філософських уявлень про єдність людства та історичного процесу
3. Поняття всесвітньої історії у „Філософії історії” Гегеля
4. Обґрунтування Марксом ідеї всесвітньої історії: формаційна модель історичного процесу
5. Заперечення існування єдиної логіки та етапів всесвітньо- історичного процесу: Культурно-цивілізаційна модель типології історичних систем (М. Данілевський, О. Шпенглер, А. Тойнбі, П. Сорокін).
5. Метафоричне сприйняття історичного процесу постмодерністською традицією: поняття «різому» (Дельоз, Гваттарі)
6. Образи світової історії в новітній філософії історії: концепція світ-системного аналізу І. Валерстайна

Література

1. Бердяев Н. О смысле истории. - М., 1990. - Гл. 1, 2.
2. Бойченко І.В. Філософія історії. - К.: Знання, 2000. – Підрозділ 5.2.
3. Валлерстайн И. Анализ мировых систем и ситуация в современном. — СПб.: Университетская книга, 2001.
4. Валлерстайн И. Миросистемный анализ: Введение / Пер. Н. Тюкиной. - М.: Издательский дом "Территория будущего", 2006. - 248 с.
5. Вебер М.. Избранные произведения. - М. 1990.- С. 44-60.
6. Вельш В. Наш постмодерний модерн. - К. 2004. - С.104-125.
7. Вико Дж.. Основания новой науки об общей природе наций. М.-К. 1994. С.73-120.
8. Гегель Г. В. Ф.. Философия истории. - СПб.,1993. - С.57-125.
9. Геде А. Постистория? // Общество и культура: проблемы множественности культур. - М.,1988.
10. Гердер И.Г. Идеи к философии истории человечества. - М., 1977. - С.122-138.
11. Данилевский Н.. Россия и Европа. - М., 1990.- Гл. V, VI, XVII.
12. Делез Ж., Гваттари Ф. Ризома //Философия эпохи постмодерна. - Минск, 1996. – С..6-31.
13. Маркс К. До критики політичної економії. Передмова // Маркс К., Енгельс Ф., Твори. 2-е вид. - Т.13.
14. Маркс К. К критике политической экономии. Предисловие // Философия истории. Антология. - М., 1995. - С. 111-115.
15. Маркс К. Економічні рукописи 1857-1859 рр. // Маркс К., Енгельс Ф. Твори,2-е вид. - Т.46, ч.1. - С. 35-41, 424-466.
16. Сорокин П. А. Социокультурная динамика // Человек. Цивилизация. Общество. - М., 1992.
17. Тойнбі А. Дж.. Дослідження історії. - К. Основи, 1995. - У 2-х т. - Т.1. - С.14-24, 55-57.
18. Трельч Э.. Историзм и его проблемы. - М., 1994. - Гл. 2.
19. Шпенглер О. Закат Европы. - М., 1993. - Т.1. Введение.
20. Ясперс К. Смысл и назначение истории. - М., 1991. - С.253-287.

21. Ящук Т.І. Філософія історії. Курс лекцій. - К. Либідь, 2004. - С.259-320.

Тема 8. Проблема спрямованості історичного процесу та поступу в історії
(2 год.)

1. Ідея прогресу в контексті лінійної та циклічної моделі історичного процесу
2. Еволюціонізм та неоеволюціонізм про спрямованість соціальних змін
3. Культурно-цивілізаційної моделі історії в контексті концепції «зіткнення цивілізацій»
4. Постмодерністські ідеї „кінця історії”
5. Новітні філософські концепції покладання майбутнього в контексті глобалізаційних процесів

Література

1. Бойченко І.В. Філософія історії. - К.: Знання, 2000. – Розділ 7.
2. Бек У. Что такое глобализация? Ошибки глобализма - ответы на глобализацию / Пер. с нем. Григорьева, В. Седельника. - М.: Прогресс-Традиция, 2001. – Ч. 1, 2.
3. Белл, Даниел. Грядущее постиндустриальное общество: Опыт социального прогнозирования / Пер. В.Л. Иноземцева. - М.: Academia, 1999.
4. Валлерстайн И. Социальное изменение вечно? Ничто никогда не изменяется? // Социс. - 1997. - №1.
5. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. - К.,1994. - С. 46 - 69.
6. Гегель Г.В.Ф. Філософія історії. - С Пб., 1993. - С. 440 - 455.
7. Гердер И.Г. Идеи к философии истории человечества. - М.,1977. - С. 428 - 456.
8. Гидденс Э. Постмодерн //Філософія історії. Антологія. - М.,1995. - С. 101-122, 340 - 347.
9. Иноземцев. В.Л. Расколота цивилизация: системные кризисы индустриальной эпохи // Вопросы философии. – 1999. –№5.
10. Козловський, Петер. «Постмодерна культура: суспільно-культурні наслідки технічного розвитку» // Сучасна зарубіжна філософія: течії і напрямки. Хрестоматія. - Київ, 1996 \ «Ваклер». - С. 213 - 298.
11. Конт О. Основные законы социальной динамики, или общая теория естественного прогресса человечества // Філософія історії. Антологія. - М.,1994.
12. Кондорсе Ж.А. Эскиз картины прогресса человеческого разума. - М.,1936.
13. Лайон Д. Інформаційне суспільство: проблеми та ілюзії // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. - К.,1996. - С. 362 - 380.
14. Маркс К.,Енгельс Ф. Німецька ідеологія // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. 2-е вид. - Т.3.
15. Пантин В.И., Лапкин В.В. Філософія історического прогнозирования: Ритмы истории и перспективы мирового развития в первой половине XXI века. - Дубна: ООО "Феникс+", 2006. – Гл. 1.
16. Пантин П.И. Циклы и волны глобальной истории. Глобализация в историческом измерении. — М., 2003.
17. Сорокин П.А. Социокультурная динамика и эволюционизм //Американская социологическая мысль. - М.- 1996. - С.372-392.
18. Тоффлер, Е. Третья волна. – К.: Всесвіт, 2000. - Р. 9.
19. Трельч Э. Историзм и его проблемы. - М.,1994. - С. 599-624.
20. Штомпка П. Социология социальных изменений. - М.,1996. - С. 45 – 67.
21. Фукуяма Ф. Конец истории? // Вопросы философии. - 1990. - № 3.
22. Фукуяма, Ф. Чи почалася історія знову? - К.: Дух і літера, 2004. - С. 478-487.
23. Фукуяма, Френсис. Великий разрыв. – Москва: Издательство ас 1, 2003. - С.340-381.
24. Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее: Последствия биотехнологической революции. – М.: Из-во АСТ, Москва, ЛЮКС, 2004.
25. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций // Полис. - 1994. - № 1.

26. Хантингтон С. Запад уникален, но не универсален // Мировая экономика и мировые отношения. - М., 1997. - № 8. - С.84-93.
27. Эйзенштадт Ш. Новая парадигма модернизации // Сравнительное изучение цивилизаций. Хрестоматия. - М., 1998.
28. Яковец Ю.В. Циклы. Кризисы. Прогнозы. - М., 1999. - С. 5-61.
29. Яшук Т.І. Філософія історії. Курс лекцій. - К.: Либідь, 2004. - С.321-384.

Тема 9. Людина та історія. Проблема суб'єкта історії в філософії історії (2год.)

1. Детермінізм і свобода волі у філософії історії:
 - а) світоглядні уявлення про долю і можливість свободу вибору форм життєдіяльності людини в античному суспільстві;
 - б) розробка питання про свободу волі в середньовічній християнській історіософії (Ф. Аквінський);
 - в) нове бачення місця та ролі людини, її можливостей у визначенні своєї долі у філософія Відродження (Н. Макіавелі);
 - г) поняття історичного закону у новоевропейській філософії історії
2. Еволюція уявлень про суб'єкт історії в історії філософсько-історичної думки:
 - а) від онтології субстанції - до онтології суб'єкта в німецькому ідеалізмі XVIII - поч. XIX ст.;
 - б) формування уявлень про соціально-історичний суб'єкт історії в марксизмі;
 - в) заперечення світобудівничої місії суб'єкта як сенсу та призначення людського життя у сучасній філософії історії (філософія життя, феноменологія, екзистенціалізм)
3. Атомізації суспільства та повстання мас як проблема філософії історії XX ст. (Х. Ортега-і-Гассет).
4. Поняття видатної особи в історії. Еліти та їх роль в історії
5. Теорія маси і тоталітаризму (Г. Арендт)

Література

1. Августин Аврелий. Исповедь. - М.: Ренессанс, СП – ИВО – СиД, 1991.
2. Арендт Х. Джерела тоталітаризму. - К., 2002. - Ч. III. Тоталітаризм.
3. Арон Р. Демократия и тоталитаризм. - М.: Текст, 1993.
4. Аквинский Фома. Сумма теологии. - К.-М.: 2000. - С. 293-323.
5. Асмус В. Ф. Диалектика необходимости и свободы в философии истории Гегеля // Вопросы философии. - 1995. - №1. - С. 52-69.
6. Арон Реймон. Избранное: Введение в философию истории / Пер. с фр. - М.: ПЕР СЭ; СПб.: Университетская книга, 2000. - С. 412-446.
7. Берлин И. Две концепции свободы // Современный либерализм. - М., 1998. - С. 19-43.
8. Валла Л. О свободе воли // Валла Л. Об истинном и ложном благе. О свободе воли / АН СССР. Ин-т философии; Пер. с лат. В.А. Андрушко и др. - М.: Наука, 1989. - С. 267-290.
9. Вебер М. Избранные произведения. - М., 1990. - С. 644-706.
- Канетти Э. Масса и власть. - М., 1988.
10. Кант И. Основы метафизики нравственности // Сочинения: В 6 тт. - М.: «Мысль», 1965. - Т.4. - Ч.1. - С. 219-309.
11. Канетти Э. Масса и власть. - М., 1988.
12. Кант И. Религия в пределах только разума // Трактаты и письма. - М.: Наука, 1980. - С.93 - 270.
13. Карлейль Т. Герои, почитание героев и героическое в истории // Т. Карлейль. Теперь прежде. - М., 1994.
14. Колесников А.С., Ставцев С.Н. Формы субъективности в философской культуре XX века. - СПб.: Санкт-Петербургское философское общество, 2000. - 112 с.

15. Лебон Г. Психология народов и масс. - Санкт-Петербург: Макет, 1995.
16. Маркузе Г. Одномерный человек. - М.: REFL - book, 1994.
17. Московичи С. Век толп. - М., 1996. - Ч.1.
18. Макиавелли Н. Государь // Макиавелли Н. Избранные произведения. - М.: Худ. лит., 1982.
19. Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс // Эстетика. Философия культуры. - М., 1991. - С.309-349.
20. Плеханов Г. В. О роли личности в истории // Избр. философские произв. - М., 1956. - Т.2. - С.300-334.
21. Поппер К. Відкрите суспільство і його вороги. - М., 1992. - Т.2. - Гл. 24.
22. Райх В. Психология масс и фашизм / Пер. Ю.М. Донца. - СПб.: Университетская книга, 1997.
23. Рідель М. Свобода і відповідальність // Першоджерела комунікативної філософії. - К.: Либідь, 1996. - С. 68-84.
24. Тард Г. Мнение и толпа // Психология толп. - М.: Издательство «КСП+», 1999.
25. Фрейд З. Психология масс и анализ человеческого Я // Фрейд З. Психоанализ и культура. Леонардо да
26. Винчи. – СПб: Алетейя, 1997.
27. Хабермас Ю. О субъекте истории. Краткие замечания по поводу ложных альтернатив // Философия истории. Антология. - М., 1995. - С. 283-290.
28. Хайек Ф.А. Дорога к рабству // Вопросы философии. - 1992. - № 10, 12.
29. Хоркхаймер М., Адорно Т. Диалектика Просвещения. – М., СПб.: Медиум – Ювента, 1997
30. Ясперс К. Духовная ситуация времени. - М., 1990.
31. Ящук Т.І. Філософія історії. Курс лекцій. - К. Либідь, 2004. - С. 386-466.

Тема 10. Смысл истории (2 год.)

1. Смысл истории как философско-мировоззренческая проблема: два подхода к смыслу истории
2. Религиозная философия XX ст. о проблеме смысла истории:
 - а) М. Бердяев: прорыв истории в поствоиорию;
 - б) современный неомизм о концеву мету людського суспільства (Ж. Марітен, К. Раннер);
 - в) неопротестантизм о «драму історії» (П.Тілліх)
3. Екзистенціалізм о "витоки" та "мету" історії (К. Ясперс)
4. Проблема свободы исторического выбора та исторической ответственности у философии

Література

1. Бердяев Н. Смысл истории. - М., 1990. - Гл. 1, 2, 10
2. Бойченко І.В. Філософія історії. - К.: Знання, 2000. – Підрозділ 2.3.2.7.
3. Гобзов И. А. Смысл и направленность исторического процесса. - М., 1987.
4. Губман Б.Л. Смысл истории. Очерки современных западных концепций. - М.: Наука, 1991.
5. Досон К. Христианский взгляд на историю // Философия истории. Антология. - С.248-262.
6. Кант И. Идея всеобщей истории во всемирно-гражданском плане // Соч. в 6-ти тт. - М., 1966. - Т.6. С.5-23.
7. Левит К. О смысле истории // Философия истории. Антология. - С. 262-274.
8. Мизес, Людвиг фон. Теория и история. - М., 2001. - С. 29-32, 61-74.
9. Мюллер М. Смысловые толкования истории // Философия истории. Антология. - С. 274-282.
10. Ницше Ф. Воля к власти. – М.: REFL-book, 1994. - С. 251-257 проти каузалізму).
- Поппер К. Открытое общество и его враги. - М., 1992. - Ч.2. Гл. 25.

11. Тиллих П. История и Царство Божие // Философия истории. Антология. - М., 1995. - С. 232-248.
12. Франк С. Л. Духовные основы общества. - М., 1992. - С. 447-451.
13. Фромм Э. Душа человека. - М., 1992. - С. 83-108, 314-316.
14. Хайдеггер М. Введение в метафизику // Новый круг. – 1993. - №1. - С. 124-131.
15. Хайдеггер М. Разговор на проселочной дороге. - М., 1991. - С.80-101.
16. Ясперс К. Современная техника // Новая технократическая волна на Западе. - М., 1986. - С.119-146.
17. Ясперс К. Смысл и назначение истории. - М., 1991. - С.240-288.
18. Ящук Т.І. Філософія історії. Курс лекцій. - К., 2004. - С.468-512.

V. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

5.1.Завдання для самостійної роботи студентів

До теми	Годин за планом	Зміст самостійної роботи	Форма звітності (контролю)	Бали
До модуля І (23 г.)				
Т 1	5 г.	1. Письмово відпрацювати питання « <i>Види філософії історії</i> » у зошиті шляхом конспектування «Вступу до Філософії історії Гегеля» за літературою : Гегель Г.В.Ф. Лекции по философия истории. - С.- Пб. 1993. – С.58-70. 2. Письмово відпрацювати питання «Основні парадигми історичного знання» за літературою : Философия истории: Учеб. Пособие / Под ред. проф. А.С. Панарина. - М.: Гардарики, 1999. – Розділ III. Гл. I.	Конспект Конспект	5
Т 2	12 г.	I. За літературою (Философия истории: Учеб. Пособие / Под ред. проф. А.С. Панарина. - М.: Гардарики, 1999. – Розділ II) письмово у зошиті відпрацювати питання: 1) Німецька школа філософії історії: основні напрями, визначні ідеї та персоналії; 2) Французська школа філософії історії: основні напрями, визначні ідеї та персоналії; 3) Російська школа філософії історії: основні напрями, визначні ідеї та персоналії II. За літературою , поданою до семінару, письмово відпрацювати питання, винесені на семінар по темі: «Розвиток філософсько-історичної думки на українських теренах»	Конспект Виступ на семінарі	10
Т 3	7 г.	Письмово відпрацювати питання: «Ідея історії Р. Колінгвуда: джерела історії та тлумачення джерел» за літературою : Колінгвуд Р. Дж. Идея истории. — К.: Основы, 1996. – С. 54-64; 425-450; 451-460; 525-534 // http://litopys.org.ua/colin/colin.htm	Конспект	5

До модуля II (22 г.)				
Т 4	5 г.	Законспектувати уривки праць за літературою : Философия истории. Антология. – М., 1995: 1. Августин «Про град Божий» - С. 20-24; 2. Іохим Флорський «Книга про згоду Нового та Вітхохо Заповітів» - 25-30; 3. Дж. Віко «Підгрунтя Нової науки про загальну природу націй» - С.31-37; 4. К.Маркс «До критики політичної економії» - С.111-115.	Конспект	5
Т 5	5 г.	Письмово відпрацювати питання «Неухильність зіткнення цивілізацій за С.Гантінгтоном» за літературою : Хантингтон С. Столкновение цивилизаций // http://ecocrisis.wordpress.com/miscellanea/clash-civilization/	Конспект	5
Т 7	5 г.	І. Законспектувати працю Ентоні Гіденса «Постмодерн» за літературою : Философия истории. Антология. – М., 1995. – С.34—347. ІІ. Письмово відпрацювати питання «Кінець історії за Ф.Фукуямою» за літературою : Фукуяма Ф. Конец истории?// http://www.nietzsche.ru/influence/philosophie/fukuama/	Конспект	5
До модуля III (11 г.)				
Т 8	5 г.	Письмово відпрацювати питання: 1. «Марксистське розуміння ролі особи в історії» за літературою : Плеханов Г.В. К вопросу о развитии монистического взгляда на историю // Филос. произв. в 5 тт. - Т. I. - М.: Политиздат, 1956. 2. «Сутність, чинники та наслідки повстання мас у ХХ ст.» за літературою : Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс // http://rumagic.com/ru_zar/sci_philosophy/ortega-i-gasset/6/	Конспект	5
Т 9	5 г.	Законспектувати уривки праць за літературою : Философия истории. Антология. – М., 1995: 1. Пауль Тілліх «Історія та царство Боже» - С.232-247; 2. Карл Левіт «Про смисл історії» - С.262-273 за літературою : Философия истории. Антология. - М.,1995. – С. 3. К. Ясперс «Смисл та призначення історії» за літературою : К. Ясперс. Смысл и назначение истории. - М.,1991. - С.240-287.	Конспект	5
Разом	54 г			50 балів

VI. ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ

Важливою формою самостійної роботи студентів за кредитно-модульною системою організації навчального процесу є виконання індивідуального навчально-дослідного завдання у вигляді реферативної розробки запропонованої теми.

6.1. Методичні рекомендації до виконання і оформлення

При виконанні індивідуального навчально-дослідного завдання слід дотримуватись наступних вимог:

Тема ІНДЗ обирається студентом самостійно за погодженням з викладачем.

Текст реферату повинен бути структурований і містити такі структурні елементи:

- ✓ вступ (обґрунтування актуальності обраної теми);
- ✓ основну частину;
- ✓ висновки;
- ✓ список використаних літературних джерел (за вимогами наукового оформлення).

Обсяг тексту реферату має бути в межах 18-20 сторінок комп'ютерного набору, без списку літератури та додатків.

Усі розділи і підрозділи, що є у плані, повинні бути виділені в тексті заголовками та підзаголовками.

Текст розміщується на аркуші, обмеженому берегами: 20 мм.

Текст у комп'ютерному варіанті виконується шрифтом – Times New Roman, розміром –12, міжрядковий інтервал – 1.

Сторінки тексту мають бути пронумерованими. Порядковий номер сторінки проставляється праворуч у верхньому (нижньому) куті сторінки. Першою сторінкою вважається титульний аркуш, який не нумерується.

Список літератури має назву «ЛІТЕРАТУРА». Він повинен містити бібліографічний опис джерел, використаних студентом під час розробки теми. Укладаючи його, необхідно додержуватись вимог державного стандарту. Кожен бібліографічний запис треба починати з нового рядка, літературу слід розташовувати в алфавітному порядку авторів та назв творів.

6. 2. Тематика для ІНДЗ

1. Співвідношення свободи волі та необхідності філософії історії представників німецької класичної філософії
2. Концепція двополярної структури світу у концепції філософії історії О.С.Панарина
3. Філософсько-історична концепція гуманістичного глобалізму, його світогляд, цінності та соціально-економічних причини
4. Неокантіанські концепції філософії історії у німецькій історіософії (Баденська та Марбургська школи)
5. Антропологічні та біологізаторські концепції історії у французькій філософії історії (Жорж Ваше де Ляпуж, Ж.А. Гобіно, В.Курт де Ліль)
6. Формування історичної антропології у поліфонічному історіософському горизонті французької «школи Анналів» (М. Блок, Л. Февр, Ф. Бродель)
7. Філософсько-історична думка України: ідейні джерела, етапи формування та основні персоналії
8. «Українська національна ідея»: витоки, теоретичне обґрунтування та сучасність
9. Філософсько-історична думка Росії: головні школи, напрями та ідеї

10. Жінка в історії: філософсько-історичний аспект (література: http://igiti.hse.ru/data/370/313/1234/6_3_1Bock.pdf; Репина Л.П. Женщины и мужчины в истории: Новая картина европейского прошлого. Очерки. Хрестоматия. М., 2002 (<http://lyola.com/tmp/zhen-muzh-v-istorii.html>);
11. Аналітична філософія історії Артура Данто
12. Структура та динаміка історії за працею Дж.Віко «Нова наука»
13. Ідея історизму у праці Е.Трьольча «Історизм та його проблеми...»
14. Метаісторія Хейдена Уайта за працею: Уайт Х. Метаистория: историческое воображение в Европе XIX века (<http://gefeter.ru/archive/12131>)
15. Історизм та історизм: методологічне протистояння в сучасній філософії історії
16. Критика історичного розуму у працях В.Дільтея: головні ідеї
17. Органологія «історичної школи» в німецькій філософії історії (А.Мюлер, Ф.Шеллінг, В.Гумбольдт, Ф.Ніцше, В.Дільтей)
18. Філософія історії Г.Гегеля
19. Історія людства в контексті концепції «палеоконтакту»
20. Головні підходи та парадигмальні моделі філософії історії
21. Сущє та належне в історії. Цінності історії та цінності людського існування
22. Проблема свободи історичного вибору та історичної відповідальності у філософії історії

ВІІ. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

7.1. Предмет оцінювання

Загальна оцінка (кількість балів) складається з відповідної кількості балів з кожної теми, трьох модульних контрольних робіт, індивідуального навчально-дослідного завдання, та виконання завдань для самостійного опрацювання питань тем.

7.2. Розрахунок рейтингових балів за видами контролю

№ п/п	Вид діяльності	Кількість одиниць	Кількість рейтингових балів за одну одиницю	Кількість рейтингових балів
1	Відвідування лекцій	11	1	11
2	Відвідування семінарських занять	10	1	10
4	Робота на семінарському занятті (виступ на основі аналітичного дослідження запропонованої літератури та самостійного пошуку інших джерел).	10	10	100
5	Виконання самостійної роботи	10	5	50
6	ІНДЗ	1	30	30
7	Виконання модульної контрольної роботи (МКР)	3	(25 *3)	75
Підсумковий рейтинговий бал		276		

7.3. Критерії оцінювання знань студентів

1-34 бали “F” (незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу) “Незадовільно” (35-59 балів “FX”(незадовільно з можливістю повторного складання)	Студент не має уяви про об’єкт та предмет філософії історії, не знає основних її категорій та понять, не орієнтується в джерельній базі з філософії історії, в парадигмах та підходах вивчення історії. Студент має нечіткі уявлення про змістовні модулі філософії історії, фрагментарно відтворює їх зміст, не орієнтується в парадигмах та головних підходах осягнення феномену історії, слабо знайомий з джерельною базою з філософії історії.
“Задовільно” (60-68 балів) “E” «Достатньо задовільно» (69-74 бали) “D”	Студент поверхово орієнтується у навчальному матеріалі та першоджерелах, відтворює їх з несуттєвими помилками, вміє використовувати одержані знання для розв’язування задач за зразком, здатен застосовувати теоретичні знання та практичні вміння для аналізу історичного процесу.
“Добре” (75-81 бал) “C” «Дуже добре» (82-89 балів) “B”	Студент вільно орієнтується у навчальному матеріалі, логічно його відтворює та застосовує у стандартних ситуаціях, критично оцінює історичні явища, вміє робити аргументовані висновки, здатен застосовувати теоретичні знання та практичні вміння для аналізу соціально-історичного процесу.
“Відмінно” (90-100 балів) “A”	Знання студента є системними та усталеними, він здатен використовувати їх у нестандартних ситуаціях, розуміє теоретико-методологічні засади філософії історії, її джерельну базу, опанував навичками методологічного аналізу філософсько-історичних текстів, парадигмального аналізу розвитку всесвітньоісторичного процесу.

VIII. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

1. Навчальна програма з Філософії історії.
2. Джерельна база:
 - список літератури для обов’язкового та додаткового опрацювання. Зазначена література є в різних бібліотеках: університету, бібліотеках м. Києва, бібліотеці кафедри та викладача;
 - Інтернет-джерела

IX. СПИСОК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття історичної свідомості та передумови її формування
2. Філософія історії: поняття та предмет. Формування предмету філософії історії
3. Субстантивна та аналітична філософії історії

4. Дисциплінарні межі філософії історії. Філософія історії в системі суспільно-гуманітарного знання
5. Визначні підходи та парадигми філософії історії
6. Актуальність філософії історії, її сучасні завдання
7. Початок грецької історіографії. Натуралістичний історизм античності
8. [Поняття метапаттерну історії](#) як базової інтуїції в розумінні історичного процесу
9. Циклічні уявлення про історію в давньогрецькій міфології та філософії
10. Християнська інтерпретація історії як певного роду цілісності
11. Провіденціалізм і есхатологія. Смыслова завершеність моделі історії у християнській історіософії
12. Філософія історії Дж. Віко як перший досвід цілісного розуміння еволюції людського суспільства
13. Субстанціалістські концепції історії у західно-європейській філософії Нового часу
14. Філософсько-історичні концепції Просвітництва (Вольтер, Гердер, Кондорсе, Руссо)
15. Основні засади філософії історії Гегеля
16. Особливості філософсько-історичних поглядів І. Канта
17. Основні засади теорії історичного процесу в марксизмі
18. Формування позитивістської соціології. Особливості методологічних засад позитивізму (О.Конт, Г.Спенсер)
19. Ідеї раціональної організації суспільного життя (М. Вебер)
20. Нова постановка проблеми про сутність історичного у філософії кінця XIX - початку XXст. (неокантіанство, філософія життя та ін.)
21. Тлумачення історії як поглиблення процесу комунікації (К. Ясперс)
22. Філософія історії як засіб обґрунтування радикальної соціальної дії /марксизм та його сучасні інтерпретації
23. Особливості сучасного історичного дискурсу. Постмодерністська критика істористицької раціональності
24. «Ідея історії» Р. Колінгвуда: основні концептуальні положення
25. Проблема єдності та багатоманітності історії як філософсько-історична проблема
26. Гегель про проблеми єдності історії
27. Поняття суспільно-економічної формації в марксизмі
28. Культурно-цивілізаційні моделі історії М. Данилевського та О.Шпенглера: заперечення єдності історичного процесу
29. Концепція локальних цивілізацій А.Тойнбі
30. Історичний процес як циклічна зміна типів культур (П.Сорокін)
31. Формаційний і цивілізаційний підходи: pro et contra
32. Проблема початку і кінця історії в християнській історіософії. Провіденціалізм та есхатологія
33. Формування ідеї природнього закону, що спрямовує діяння людей в історії (Т.Гоббс, Дж.Локк та ін.)
34. Ідея поступу в Просвітництві. Проблема критеріїв поступу, визнання суперечливого характеру прогресу
35. Філософсько-історична думка Росії: головні школи, напрями та ідеї
36. Формування української філософсько-історичної думки в європейському духовному контексті XIX - початку XX ст.
37. «Українська національна ідея»: витоки, теоретичне обґрунтування, сучасність
38. Гегелівська концепція спрямованості історії, телеологізм та фіналізм
39. Марксистська концепція поступу. Постановка питання про джерела і критерії поступу
40. Криза «прогресистської» ідеології. Відмова від активістських претензій людини на перетворення світу на раціональних засадах у посткласичній філософії
41. Постановка питання про історію як багатовимірний простір можливих соціокультурних змін

42. Світоглядні уявлення про долю і можливість вибору спрямування життєдіяльності людини в античному суспільстві
43. Постановка питання про свободу волі в християнській історіософії (Ф.Аквінський)
44. Філософія Відродження про роль людини у визначенні своєї долі
45. Постановка питання про людину і історію в філософії Просвітництва
46. Ідея народу як активно діючої і моральної сили в історії
47. Німецька класична філософія про місце і роль людини в історії
48. Постановка питання про соціально-історичний суб'єкт як рушійну силу історії в марксизмі
49. Поняття "народ", "маси", "еліти" в сучасних філософсько-історичних концепціях "Повстання мас" як проблема історії XX ст. (Х.-Ортега-І-Гассет)
50. Маси і тоталітаризм (Ганна Арендт)
51. Смысл історії як філософсько-світоглядна проблема. Класика та сучасність: два підходи до смислу історії
52. Історія у світлі утопічної свідомості
53. М. Бердяев про трагізм людського існування та «мета історичний» смысл історії
54. Непозитивізм у полеміці з історизмом проблеми смислу історії (К.Поппер)
55. Екзистенціалізм про "витоки" та "мету" історії (К.Ясперс та ін.).
56. Проблема свободи історичного вибору та відповідальності людини перед історією в сучасну епоху
57. Концепція „зіткнення цивілізацій” С.Гантінгтона
58. Постмодерністська критика історичного розуму
59. Проблема «кінця історії» в новітній філософії історії (Ф.Фукуяма). Концепт «постісторія»
60. Тлумачення історичного процесу за моделлю «різми» (Дельоз, Гваттарі)
61. Образи світової історії в новітній філософії історії: концепція світ-системного аналізу І.Валерстайна

Х. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

10.1. Основна література

1. Августин А. О Граде Божиим // Философия истории; Антология. - М., 1995.
2. Аверинцев С.С.. Порядок космоса и порядок истории в мировоззрении раннего средневековья (Общие замечания) / Античность и Византия. - М.: Наука, 1975. - С.266-235.
3. Адорно Т., Хоркхеймер М. Дialeктика Просвещения. - М.-СПб.: Медиум - Ювента, 1997.
4. Арендт Ханна. Джерела тоталітаризму. – К.: Дух і літера, 2002.
5. Бек Ульрих. Что такое глобализация? / Пер. з нем. – М.: Прогресс-Традиция, 2001. 304 с.
6. Бердяев Н.А. Смысл истории. - М., 1991.
7. Блок М. Апология истории. - М., 1985.
8. Бродель Ф. История и общественные науки. Историческая деятельность.// Философия и методология истории. - М., 1977.
9. Бродель Ф. Материальная цивилизация, экономика и капитализм XV-XVIII вв. Т.3. Время мира. - М.: Прогресс, 1992.
10. Булгаков С.Н. Философия хозяйства. – М., 1990.
11. Булгаков С.Н. Апокалиптика и философия истории // Очерк русской философии истории. Антология. М.: Инт-т философии РАН, 1996.
12. Вико Дж. Основания новой науки об общей природе наций. - Киев; Москва, 1994.

13. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. - К., 1999.
14. Гегель Г.В.Ф. Лекции по философия истории. - С.- Пб. 1993.
15. Гердер И.Г. Идеи к философии истории человечества. - М.,1977.
16. *Геродот*. История (в 9 кн.). М.: Ладомир, 1993.
17. Гесиод. Труды и дни //Эллинские поэты в переводах В.В.Вересаева. - М., 1963.
18. Гоббс Т. Левиафан // Соч.: в 2-х т. - М., 1991.
19. *Гольбах П.* Система природы, или о законах мира физического и мира духовного // Гольбах П. Избр. произв.: В 2 т. / Пер. с фр. М.: Соцэкгиз, 1963. Т. 1. С. 53—683.
20. Губман Б.Л. Смысл истории. Очерки современных западных концепций. – М., 1991.
21. Гумилев Л.Н. Этногенез и биосфера Земли. - Л.:Гидрометеиздат,1990.
22. Данилевский Н.Я. Россия и Европа. - М., 1991.
23. Дюркгейм Э.О. О разделении общественного труда. Метод социологии. – М., 1991.
24. Зиммель Г. Проблема философии истории. - М., 1898.
25. Ибн-Халдун. Введение // Избранные произведения мыслителей стран Ближнего и Среднего Востока. - М., 1961.
26. Канетти Э. Масс и власть. – М., 1997.
27. Кант И. Идея всеобщей истории во всемирно-гражданском плане //Соч. в 6 т. - М., 1966, Т.6.
28. Кантор К.М. История против прогресса. – М., 1992.
29. *Кареев Н.И.* Философия, история и теория прогресса // Очерк русской философии истории. Антология. - М.: Ин-т философии РАН, 1996.
30. Карсавин Л.П. Философия истории. – Спб, 1993.
31. Колінгвуд Р. Дж. Ідея історії. - К., 1996.
32. Кондорсе Ж.А. Эскиз исторической картины прогресса человеческого разума // Философия истории. Антология. - М.,1995.
33. Культурно-антропологическая история сегодня. – М., 1993.
34. Конт О. Основные законы социальной динамики, или Общая теория естественного прогресса человечества //Философия истории. Антология. - М.,1995.
35. Лосев А.Ф. Античная философия истории. - М., 1977.
36. Маркс К. Предисловие "К критике политической экономии" // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. 2-е изд.. - М.: Изд. Полит. лит. - Т.13. 1959. - С.5-9.
37. Маркс К. Введение. Из экономических рукописей 1857-1858 гг. // Маркс К., Энгельс Ф.. Соч., 2-е изд. - Т. 12.
38. Маркс К., Энгельс Ф. Немецкая идеология // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. 2-е изд. - М.: Изд. полит. лит., Соч. - Т.3.
39. *Морган Л.Г.* Древнее общество или исследование линий человеческого прогресса от дикости через варварство к цивилизации / Пер. с англ. - Л.: Изд-во Ин-та народов Севера ЦИК СССР, 1935.
40. Московичи С. Век толп. - М., 1996.
41. Монтескье Ш. Избранные произведения. - М.,1995.
42. Ницше Ф. О пользе и вреде истории для жизни // Ницше Ф. Соч. в 2 тт. - Том.1. - М., 1990.
43. Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс // Эстетика. Философия культуры. - М.: Радуга, 1991.
44. Поппер К. Злиденність історизму. – К.: Абрис, 1993..
45. Поппер, Карл. Відкрите суспільство та його вороги / Перекл. з англ.. Т. 1 та 2. – К.: Основи, 1994.
46. *Плеханов Г.В.* К вопросу о развитии монистического взгляда на историю // Филос. произв. в 5 тт. - Т. I. - М.: Политиздат, 1956.
47. Риккерт Г. Философия истории // Философия жизни: Пер. с нем. – К.: Ника-Цетр, 1998. – С.167 – 266.
48. Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. Общество. – М., 1992.

49. Тойнбі А. Дж. Дослідження історії в 2-х тт. - К. 1995.
50. Трельч Э. Историзм и его проблемы. - М., 1994.
51. Тур М.Г. Некласичні моделі легітимації соціальних інститутів: Монографія. - К.: ПАРАПАН, 2006. - 396 с.
52. Тур М.Г. Глобалізація як метанаратив універсалізації // Вісник Харківського університету. - 2002. - №562. - С.75-80.
53. Тур М.Г. Евристичний потенціал методологічної дихотомії поняття суспільства // Філософська думка. - 2003. - №5. - С. 142 - 152.
1. Тюрго А.Р. Рассуждение о всеобщей истории // Тюрго А.Р. Избр. филос. произведения. - М., 1937.
2. Февр Л. Бои за историю. - М., 1991.
3. Фихте И.Г. Основные черты современной эпохи // Фихте И.Г. Соч. в 2-х тт.
4. Флорский И. Книга о согласии Нового и Ветхого заветов // Философия истории. Антология. - М., 1995.
5. Франко І.Я. Що таке поступ? // Твори у 50-ти тт. - К., 1976-1986. - Т.45.
6. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук / Пер. с фр. - Спб.: А-сай, 1994.
7. Фукуяма Ф. Конец истории? // Вопросы философии, 1990. № 3. - С. 134-148.
8. Хайдеггер М. Время картины мира // Хайдеггер М. Время и бытие / Пер. с нем. М.: Республика, 1993. С. 41-62.
9. Хантингтон, Самюэль. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон; Под общ. ред. К. Королева; Пер. с англ. Т. Велимеева, Ю. Новикова. - М.: Изд-во АСТ, 2003. - 603 с.
10. Хейзинга И. Осень средневековья. - М., 1988
11. Шпенглер О. Закат Европы. Т.1. - Новосибирск: Наука, 1993.
12. Чаадаев П.Я. Философические письма / Письмо первое: Апология сумасшедшего // Сочинения. - М.: Правда, 1989.
13. Уайт Х. Метаистория: историческое воображение в Европе XIX века. - Екатеринбург, 2002.
14. Элиаде М. Миф о вечном возвращении (архетипы и повторение) // Космос и история (избр. работы) / Пер. с фр. - М.: Прогресс, 1987. - С. 27—144
15. Ясперс К. Истоки истории и ее цель // К. Ясперс. Смысл и назначение истории. - М.: Прогресс, 1991. - С.28-287.

Інтернет-джерела основної літератури

1. Адорно Т., Хоркхеймер М. Диалектика Просвещения // <http://ec-dejavu.ru/e/Enlightenment-2.html>
2. Бердяев Н.А. Смысл истории // <http://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=17965>
3. Блок Марк. Апология истории // <http://tululu.org/read51692/>
(http://portal.kspi.kz/files/book_ik/%D0%91%D0%BB%D0%BE%D0%BA.pdf)
4. Бродель Ф. Материальная цивилизация, экономика и капитализм XV-XVIII вв. Т.3 // <http://aurora.mybb2.ru/viewtopic.php?t=1188>
5. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму // <http://litopys.org.ua/weber/wbr.htm>
6. Вико Дж. Основания новой науки об общей природе наций // <http://www.twirpx.com/file/136013/>
7. Гегель Г.В.Ф. Лекции по философия истории // <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000388/>
8. Гердер И.Г. Идеи к философии истории человечества // <http://rutracker.org/forum/viewtopic.php?t=3006072>
9. Гесиод. Труды и дни // <http://lib.2-all.com/?book=106924>
10. Данилевский Н.Я. Россия и Европа // <http://lib.co.ua/history/danilevskiyja/rossijaievropa.jsp>

11. Зиммель Г. Проблема философии истории // http://platonanet.org.ua/load/knigi_po_filosofii/filosofija_zhizni/zimmel_problemy_filosofii_istorii_ehtjud_teorii_poznaniya/1-1-0-4593
12. Кант И. Идея всеобщей истории во всемирно-гражданском плане // http://www.civisbook.ru/files/File/Kant_Idea.pdf
13. Колінгвуд Р. Дж. Идея історії // <http://litopys.org.ua/colin/colin.htm>
14. Кондорсе Ж.А. Эскиз исторической картины прогресса человеческого разума // <http://larevolution.ru/books/Condorcet-4.html>
15. Лосев А.Ф. Античная философия истории // <http://lib.co.ua/philosophy/losevaf/antichnajafilosofijaistorii.jsp>
16. Поппер К.Р. Злиденність історизму // http://chtyvo.org.ua/authors/Popper_Karl/Zlydennist_istorysyzmu/
17. Московичи С. Век толп // http://rumagic.com/ru_zar/sci_psychology/moskovichi/0/
18. Маркс К. Предисловие "К критике политической экономии" // <http://www.esperanto.mv.ru/Marksismo/Krit/krit-00.html>
19. Монтескье Ш. Избранные произведения // <http://www.litmir.net/bd/?b=122834>
20. Ницше Ф. О пользе и вреде истории для жизни // <http://www.litmir.net/bd/?b=157089>
21. Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс // http://rumagic.com/ru_zar/sci_philosophy/ortega-i-gasset/6/
22. Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. Общество // http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/Sorok2/
23. Риккерт Г. Философия истории // <http://abuss.narod.ru/Biblio/rickert2.htm>
24. Семенов Ю.И. Философия истории: Учебник. – М., 2003 // <http://lib.rus.ec/b/301506/read>
25. Тойнбі А. Дж. Дослідження історії // http://platonanet.org.ua/load/knigi_po_filosofii/filosofija_istorii/tojnbi_issledovanie_istorii_civilizacii_vremeni_prostranstve_2009/29-1-0-3945
26. Трельч Э. Историзм и его проблемы // http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/Trel/36.php
27. Философия истории. Антология. - М., 1995 // <http://z157045.infobox.ru/PodrobnneeSkachat.aspx?id=2556>
28. Фукуяма Ф. Конец истории? // <http://www.nietzsche.ru/influence/philosophie/fukuama/>
29. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций // http://modernlib.ru/books/hantington_samyuel/stolknovenie_civilizaciy/read
30. Шпенглер О. Закат Европы // http://az.lib.ru/s/shpengler_o/text_1922_zakat_evropy.shtml
31. Ясперс К. Истоки истории и ее цель // http://rumagic.com/ru_zar/sci_philosophy/yaspers/1/

10.2. Допоміжна література (підручники)

1. Арон Р. Избранное: Введение в философию истории. - Издательство: "ПЕР СЭ".Х. 2000.
2. Бойченко І.В. Філософія історії. - К.: Знання, 2000.
3. Гобозов И.А. Введение в философию истории. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – М., 1999. – 363 с.
4. Гречко П.К. Концептуальные модели истории: Пособие для студентов / Ин-т "Открытое об-во". - М.: Логос, 1995. - 141 с.
5. Данто Артур С. Аналитическая философия истории. – М.: Идея-Пресс, 2002. – 289 с.
6. Ивин А.А. Введение в философию истории: Учеб. Пособие. – М., 1997. – 288 с.
7. Ильин В. В. Философия истории. - М.: Изд-во МГУ, 2003. - 380 с.
8. Рузавин Г.И. Основы философии истории: Учебники для вузов. – М., 2001. – 303 с.
9. Семенов Ю.И. Секреты Клио. Сжатое введение в философию истории. М., 1996.

10. Семенов Ю. И. Философия истории (Общая теория, основные проблемы, идеи и концепции от древности до наших дней). – М.: «Современные тетради», 2003. – 776 с.
11. Сыров В.Н. расцвет и закат европейской философии истории // расцвет и закат европейской философии истории (от бэкона к шпенглеру). – томск: курсив, 1998. – 393с.
12. Тур М.Г. Концепт "постісторія" в контексті філософії постмодернізму // Вісник гуманітарного наукового товариства: Наукові праці. – Черкаси: АПБ, 2013. – Вип. 13. – С.3-12.
13. Философия истории: учеб. пособие / под ред. проф. А.С. Панарина. - М.: Гардарики, 1999. – 432 с.
14. Философия истории. Антология. - М., 1995. – 351 с.
15. Ящук Т.І. Філософія історії. Курс лекцій. - К.: Либідь, 2004. – 536 с.

Інтернет-джерела допоміжної літератури

1. Арон Р. Избранное: Введение в философию истории // <http://www.4tivo.com/education/3338-r.-aron.-izbrannoe-vvedenie-v.html>
2. Архив философии истории (личный сайт профессора Н.С. Розова) // <http://www.nsu.ru/filf/rpha/>
3. Гобозов И.А. Введение в философию истории // <http://bookre.org/reader?file=717190>
4. Гречко П.К. Концептуальные модели истории // <http://www.vipstudent.ru/index.php?q=lib&r=24&id=1190454010>
5. Данто Артур С. Аналитическая философия истории // http://abuss.narod.ru/Biblio/danto/danto_intro.htm
6. Ивин А.А. Введение в философию истории // http://gzvon.lg.ua/biblioteka/kafedra_filosofii/libph/ivin/phhist/index.htm
7. Ильин В. В. Философия истории. - М.: Изд-во МГУ, 2003. - 380 с. // <http://rutracker.org/forum/viewtopic.php?t=3752553>
8. Оже М. Криза сенсу в сучасному світі // <http://lib.sumdu.edu.ua/library/docs/Books/ozhe1.pdf>
9. Семенов Ю. И. Философия истории //
10. Философия истории / Под ред. А.С. Панарина //
- <http://www.alleng.ru/d/phil/phil044.htm>
11. <http://www.auditorium.ru>
12. <http://www.humanities.edu.ru>
13. http://www.ihik_lib_ru